

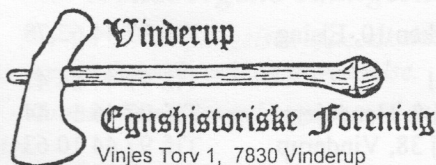
Arkiv Nyt

Nyt fra Vinderup Egulshistoriske Arkiv

Nr.1

Februar

2000

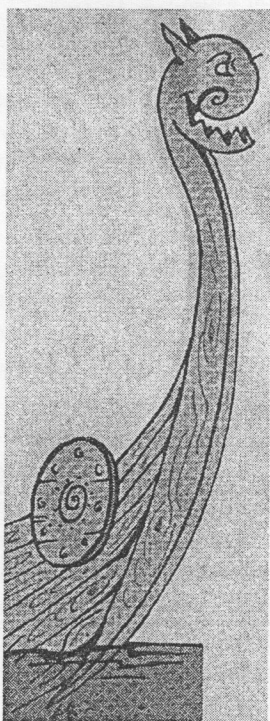

Vinjes Torv 1, 7830 Vinderup

www.lokalarkiver.dk/vinderup

Mandag 19 - 21, Onsdag 14 - 16, Fredag 10 - 16

Foreningens logo ses her i sidste udgave med internetadresse og det hele. Men hvad er det for en økse, der er motiv og hvad er historien bag. Det kan du om læse på side 8.

En noget anderledes teori om byggestederne for vikingeskibene lanceres på side 14.

Her midt i Søndergade i Vinderup mangler der en bygning. På side 5 fortælles om det heden-gangne hus.

Grev Raben var en af de mere farverige ejere af Rydhave. På side 10 fortælles om ham og nogle af de historier, der fortælles om greven.

Bestyrelsen

Formand

Johannes Mikkelsen, Klostervej 16, Sevel
E-mail: j.mik@mail.tele.dk

Tlf. 97 44 80 98

Næstformand og sekretær

Gunnar Hallum, Søvejen 24, Herrup

Tlf. 97 45 22 27

Kasserer

Hans Peter Christensen, Østparken 10, Ejning

Tlf. 97 44 62 78

Søren Møller, Pilevang 1, Sevel

Tlf. 97 44 84 41

Arne Christensen, Lindbjergvej 8, Handbjerg

Tlf. 97 46 14 44

Christian Vestergaard, Sevelvej 38, Vinderup

Tlf. 97 44 10 63

Kurt Guldbæk, Hasselholtvej 4, Vinderup

Tlf. 97 44 21 54

E-mail: kurt@guldback.net

Suppleanter:

Ejnar Buhrkal, Vindelevgaard 79, Vinderup

Tlf. 97 44 20 05

Mette Kristensen, Mosevej 36, Vinderup

Tlf. 97 44 17 45

Faste udvalg

Arkivudvalg

Fmd. Johannes Mikkelsen, Klostervej 16, Sevel

Tlf. 97 44 80 98

Christian Vestergaard, Sevelvej 38, Vinderup

Tlf. 97 44 10 63

Kurt Guldbæk, Hasselholtvej 4, Vinderup

Tlf. 97 44 21 54

Hans Peter Christensen, Østparken 10, Ejning

Tlf. 97 44 62 78

Mødeudvalg

Fmd. Søren Møller, Pilevang 1, Sevel

Tlf. 97 44 84 41

Arne Christensen, Lindbjergvej 8, Handbjerg

Tlf. 97 46 14 44

Christian Vestergaard, Sevelvej 38, Vinderup

Tlf. 97 44 10 63

Hans Peter Christensen, Østparken 10, Ejning

Tlf. 97 44 62 78

Daglig leder

Bodil Møller, Pilevang 1, Sevel

Tlf. 97 44 84 41

Arkiv Nyt

Udgives af Vinderup Egnshistoriske Forening, Vinjes Torv 1 Tlf. 97 44 29 98

Redaktør: Kurt Guldbæk, Hasselholtvej 4, 7830 Vinderup Tlf. 97 44 21 54

Alle bidrag til bladet sendes til redaktøren eller Arkivet.

Udkommer 2 gange årligt, januar/februar og juli/august.

Til medlemmerne.

Sevel i januar 2000

Arkiv Nyt, som er foreningens medlemsblad og som udkommer to gange årlig, er med dette nummer rykket frem, så det udkommer før generalforsamlingen i marts måned, derfor vil jeg starte med at ønske alle et **Godt Nytår**.

Foreningen er nøjagtig 32 år her i år 2000, og ser vi tilbage på det forgangne år, har det været et aktivt år med rigtig mange gode møder, ligesom foreningen har deltaget i mange forskellige arrangementer. Med de siddende udvalg kan vi se frem til spændende og interessante møder og ture i sommerens løb.

Jeg vil også lige nævne det store arrangement som Om Teatret havde iscenesat i anledning af årtusindskiftet. "Tider i vinden" er nu lige overstået, og det tør nok siges, at det blev en overvældende dag; det kan der læses om i dagspressen. Jeg vil her nævne turen ud til Stubber Kloster.

En januar dag med lidt sne og let frost var en stor oplevelse for de 300 deltager, som i samlet flok kom vandrende på den gamle vej ud til klosteret, og på vejen høre indslag af fordums lyde, for senere at høre Leif Novrup's gengivelse af gamle sagn udsprunget af historien, endvidere stemningen af de mange sangkor som lød ud over den blanke Stubbergård sø, som man ligesom fornemmede, at Nonnerne havde ladet deres stemmer høre i fordums dage.

Senere på dagen var der det store arrangement i det gamle Fjerkræ Slagteri i Vinderup, der dannede ramme om de mange forskellige aktiviteter. Dette foregik om eftermiddagen; det er utroligt at et så omfangsrigt program kunne udføres på halvanden time, en oplevelse der var med til at hele dagen bragte historiens fortid og fremtid ind i det nye årtusind.

Til "Om teatret" skal der herfra være "**Ros**" med tak for det store arbejde for Vinderup egnen og for Egnshistoriske Forening.

Der skal også herfra lyde en tak til alle som på en eller anden måde har medvirket på Arkivet i det forløbne år, det er med bl.a. maling, indretning af kontor m.m., så de ydre rammer er klar til brug i det nye århundrede; uden alle disse tiltag var vi næppe nået så langt.

Vinderup Kommune og Holstebro Museum har vi et godt samarbejde med, det fremmer de aktiviteter, som vi gerne vil arbejde med, til gavn for vor egns historie.

Vi nærmer os den årlige generalforsamling d. 8 marts, der håber vi at se rigtig mange af vore medlemmer.

På sidste bestyrelsesmøde meddelte jeg, at efter 10 år i bestyrelsen, heraf de 6 som formand, har jeg besluttet at holde. Jeg har i alle disse år mødt mange forskellige personer som har søgt deres aner her og nogen gange været med til at sætte dem på sporet af deres familie. Det medfører en vis tilfredsstillelse at medvirke til det jeg selv brænder for; jeg håber, at jeg nu kan få mere tid til egen slægts forskning og dermed fortsat være en sikker bruger af Arkivet.

Hermed en tak til alle som jeg har arbejdet sammen med i tiden der gik og alle som jeg har mødt på Arkivet gennem Egnshistoriske Forenings arbejde.

Med venlig hilsen

Johannes Mikkelsen.

Møder, arrangementer, ture m.m. i foråret 2000 Hvor intet andet er nævnt er mødested Arkivet, Vinjes Torv 1, Vinderup.	
Onsdag d. 16. Feb. kl. 19:30	Marie Poulsen fortæller om Vinderup Fjerkræslagteri. Medbring kaffe
Onsdag d. 8. Marts kl. 19:30	Generalforsamling. Medbring kaffe
Onsdag d. 12. April kl. 19:30	Gustav Lind fortæller om biavl Medbring kaffe
Onsdag d. 24. Maj kl. 19:30	Aftentur til Bøvlingbjerg Efterskole. Afgang Sevel 18:30, afgang Vinderup 18:45. Kaffe kan købes på skolen. Tilmelding Tlf. 97 44 62 78
Onsdag d. 19. Juli kl. 19:30	Sommermøde hos Aksel Nielsen, Sevel Skovbyvej 11 Tidl. provst, Peder Chr. Poulsen taler. Medbring kaffe
Tirsdag d. 8. Aug kl. 19:30	Aftentur til Hjerl Hede. Vi mødes på parkeringspladsen foran museets indgang. Medbring kaffe
Ret til ændringer forbeholdes.	

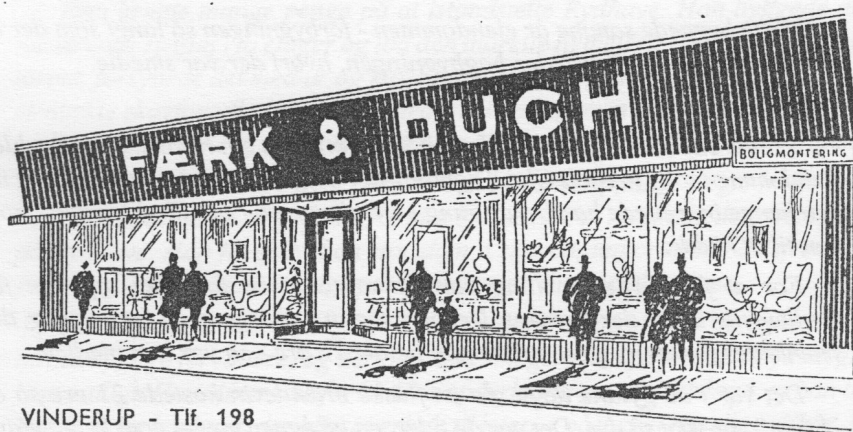
Lokalhistoriske bøger til salg på Arkivet.

Ryde Sogn 1796 - 1996	345 Kr
Herrup Kirke 75 år	65 Kr
Herrup Skole gennem 90 år	50 Kr
"står om end tårnene falder" (Trandum Kirke)	60 Kr
Af Handbjerg kirkes og sogns historie	98 Kr
An Trængsel hinne dreng	50 Kr
Af hjertets lyst	75 Kr
'Sevel Sogn' og 'Stubber' koster kun	35 Kr /stk
Desuden det lille skrift 'Kristian Lund og Nationalmuseet'	20 Kr

Gamle huse i kommunen

Midt i Søndergade er det et stort gabende hul i husrækken, her lå Vinderup Bolighus indtil branden d. 5. juni 1999.

I Skive Folkeblad var der i 1958 en artikel om dette hus; da havde forretningen lige været igennem en større ombygning. I artiklen fortælles husets historie indtil da.

VINDERUP - Tilf. 198

MØBLER og TÆPPER

Gamle huse fortæller

Huset, hvor ovenfor viste flotte butik er indrettet, er et af byens gamle - så gammelt, at det kan fortælle en masse historie - en begivenhedsrig og omkiftelig tilværelse har det haft.

Guldsmed P. Erlandsen er sikkert den Vinderupbo, der ved langt det meste om det gamle Vinderup, han groede jo op som dreng her. Han ved også en hel del om huset her.

- Jeg gik til skole her, siger han, i lokalerne hvor Højbergs skotøjshandel nu er - en friskole var det med lærerinde.

- Vi var 18 piger og to drenge - mig og Kr. Splidsboel, købmand Bangs stedson. Vi to sloges, siger han, og tager sig oven i hovedet - jeg har to år efter det endnu.

Men hvem byggede ejendommen? Det kan Erlandsen ikke klare.

- En anden af den ældste generation her, fru Cecilie Mårbjerg, siger, da det

kommer på tale:

- Det ved jeg. da, for det gjorde min mor.

Cecilies mor var „Mette i Bjert" som man sagde; hun boede i gården i Bjert, hvor Niels Mårbjerg siden boede, indtil deres svigersøn overtog den.

Cecilies ældste søster, Margrete, blev gift 1892 med „Henrik Smed" - en bror til nu afdøde skrædder Christensen, Søndergade, og smed Christensen, Nørregade, Vinderup.

Mette byggede samme år ejendommen - forbygningen så langt som der er manzarntag på - og ligeledes bagbygningen, hvori der var smedie.

*

Det varede kun 2-3 år, før Henrik Smed mistede sin hustru, og snart blev ejendommen solgt til Niels Chr. Thomsen, der begyndte slagterforretning og inden længe indrettede han beværtning i ejendommen. „Landbohjemmet" kom den til at hedde.

For at få spiritusbevilling var der oprettet en forening, og kun for medlemmer måtte der skænkes. Det blev sådan, sagde man, at første gang, der skænkedes for en ny gæst, måtte han betale 25 øre - så var han medlem.

Det var i de gyldne dage, da en flaske brændevin kostede 21 øre så en „bjørn" var ikke så dyr. Det var de tider, en på egnen meget godt kendt mand mange år efter tænkte på, da han en dag stod og sludrede med nogle bekendte og drømmende sagde; „Ja, én' skul' jo hat' novver om si kjæver, te' en ku' et ha' sanst o' drukken nøj mi'er å' æ".

Folk morede sig, for man syntes, han havde fået sin part.

Ind mod den sydlige gavl i det tilbyggede var port med kørestald. Ovenpå var i bagsiden indrettet sal, og den var der endnu omkring 1926-27. Da konsulent Grue Sørensen ved den tid holdt landbrugskursus og gav egnens landmænd den første belæring om Lars Frederiksens fodringsteorier, skete det her.

Den første beboer i den nordligste lejlighed, der hvor der længere op i 90-erne var skole, var propr. Thorvald Hansen, Nygård, Ejsings, svigermor - fru Wismann, der var flyttet hertil fra Skive. Siden begyndte Cecilie Mårbjergs bror, Knud Jensen, et strikkeri i lejligheden. Til at hjælpe sig eller lære sig denne beskæftigelse havde han en frk. Gade fra Holstelbro, der siden blev en meget kendt deltager i Holstebros bestyrelse.

- Ejerne af ejendommen skiftede snart. N. C. Thomsen solgte til Chr. Vestergård - en søn fra Vestergård i Bjert, der også var slagter og landbovært. Hans svigerfar, gdr. Opstrup fra Hjerm, lod opføre den to-etagede tilbygning, hvori der ind mod sydgavlen var kørestald. Vestergård byggede også nyt slagterhus, det hvori Verner Knudsen nu har smedie.

- Den næste landbovært var maler Pedersen, der havde arbejdet i byen en årrække.

Efter ham havde ejendommen 3 ejere eller værter i tiden indtil 1911. Først Laursen, der kom fra Haderup Kro hertil, derefter Chr. Melkjorsen, der var fra sognet og siden blev ejendomsmægler, og endelig Vilhelm Pedersen, der rejste herfra til Viborg og købte et hotel. Rækkefølgen af disse 3 er ikke sikker, men engang i deres tid gik spiritusbevillingen tabt.

*

I 1911 fik restaurationen en kvindelig værtinde, frk. Strunge, der senere kom til at hedde fru Hoelgård. Det var på den tid et konsortium, bestående af 10 vinderup borgere, der ejede ejendommen; den kom nu til at hedde Højskolehotellet, og var blevet en honnet restauration.

7 år var fru Hoelgård i hotellet, så købte hun 1918 Afholdshotellet af afholdsforeningen, og værten her, forhenværende mejerist Boisen, blev vært i Højskolehotellet. I 1919 solgte konsortiet ejendommen til 3 vinderup borgere, direktør Pedersen, trælasten, Claus Nielsen og Hans S. Hansen. Det var dem, der satte Manzardtag på een-etagehuset.

Til nytår 1928 solgte fru Hoelgård Afholdshotellet til cyklehandler Laurits Nielsen, og lejede Højskolehotellet påny. Fra Boysen holdt op til fru Hoelgård begyndte igen, var der en kort tid en anden vært. Fru Hoelgård var her denne gang til omkring 1935. Så solgtes ejendommen til en mand ved navn Evertsen. Han byggede en ny stor sal i sydsiden af gården i forbindelse med restaurationen. Evertsen solgte til "den første Nielsen", der 1941 solgte til Aksel Nielsen, der beholdt ejendommen og drev hotellet til 1958 - de første 4 år dog med forhindringer, idet værnemagten i 1942 lagde beslag på lokalerne, og i 1944 kom tyske flygtninge og blev til krigen sluttede.

- Møbelhandler Færk, der begyndte forretning i Postgården i 1941 og senere i afdøde Jens Buskovs lokaler i Søndergade, lejede 1945 Højskolehotellets sal og lokalerne ud til fortovet. I 1951 købte Færk og Duch¹ i fællesskab ejendommen.

I Højbergs lokaler, der hvor der i halvfemserne holdtes friskole, havde frk. Maren Bro en årrække sit "Sæbehus", og siden er Jens Højberg den fjerde skotøjshandler på denne plads.

De nuværende ejere, Færk og Duch, har ved en restaurering og forandring nu i sommer ladet ejendommen genopstå i forynget skikkelse, og indrettet en møbelbutik, som mange provinsbyer ikke har mage til. Deres mål var, siger de, en forretning med stort lager af møbler og tæpper, hvor der findes noget for

Dette er ikke helt korrekt; det var først efter at Færk i 1957 var gået i kompagniskab med Duch, at de i 1958 i fællesskab købte huset.

enhver pung og enhver smag, og det mål er nået, endda også for den kræsneste kunde er der varer.

K.D.

I korte træk er husets historie siden da:

Færk og Duch gik i kompagniskab i 1957, altså året før artiklen blev bragt. De drev sammen forretningen videre indtil 1978, hvor Færk trak sig ud på grund af sygdom.

1. april 1986 overtog Per Ø. Jensen forretningen efter Duch. Han var eneindehaver indtil 1991, hvor han gik i kompagniskab med Klaus Lauge Jensen.

Nu er det gamle hus ikke mere, det nåede at blive 107 år, og blev dermed et af de ældste huse i byen.

Som skrevet i indledningen er der i dag et hul i husrækken hvor huset lå i Søndergade. Planerne for en ny forretning er langt fremme og inden længe vil vi se en ny bygning rejse sig på stedet.

KG

Historien om foreningens og Arkivets logo

For tiden udstiller Holstebro Museum i en lille montre overfor nyhedsmon-tren en flot stenøkse fundet i Naur. Denne økse er næsten magen til den økse, som vi benytter som logo på foreningens og Arkivets papirer. Da jeg ikke kendte historien bag logoet har jeg spurgt mig for og er kommet frem til følgende:

I efteråret 1969 forestod Gunnar Hallum for Holstebro Museum en udgravning af to overpløjede gravhøje kaldet 'Tohøje'. Udgravningen blev foretaget for at komme en ødelæggelse i forkøbet idet de inden længe ville forsvinde i forbindelse med grusgravning i området².

I den først udgravede høj blev der ikke fundet nogen gravgaver, den ene halvdel af denne høj var i forvejen gennemskåret af vejen fra Herrup ud til hovedvejen Holstebro - Viborg.

Den anden høj gav et noget bedre udbytte. I en dybde af ca. 70 cm kunne man tydeligt se sporene efter en ringgrøft med en diameter på ca 2,5m og inden for denne cirkel en centralgrav. Da man havde gravet yderligere ca. 10 cm ned, kunne man se spor efter en rektangulær trækiste på 2,3 x 1,1m.

Inde i den forsvundne trækiste fandtes spor efter den gravlagte person. Skeletsporene var meget svage; kun hovedet, venstre overarm og venstre lårben kunne ses tydeligt. Som gravgaver havde den døde fået en stridsøkse og en flint-flække.

² Se Holstebro Museums Årsskrift 1969-70 side 21 - 26.

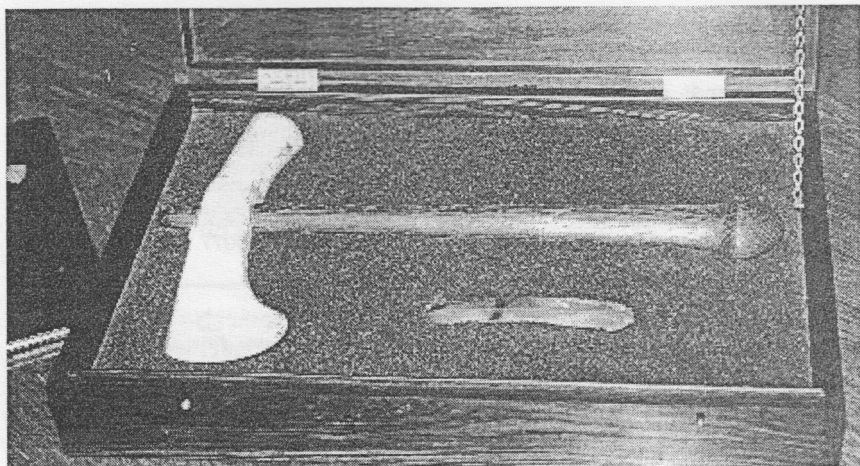

Fig.1. Kassen med den nyskaftede økse.

Stridsøksen havde en længde på 0,21 m og en skafthulsdiameter på 1,8cm. Fra skafthullets underside kunne man i det lyse sand se spor efter et **træskaft**. Skaftet var 31 cm langt med en diameter på 1,5-2,0 cm og blev afsluttet med en knopformet udvidelse på 3 cm.

For første gang herhjemme lykkedes det at finde en stridsøkse med spor efter skaft. Blandt arkæologer havde man længe diskuteret, om stridsøksen i enkeltgravene blev nedlagt med skaft, eller om man afmonterede skaftet og blot nedlagt stridsøksen alene. Derfor var det af stor betydning for arkæologerne, at man i Herrup kunne påvise spor efter et træskaft, liggende på en måde, som viste placeringen.

Øksen hører til den allerældste form af enkeltgravkulturens stridsøkser herhjemme, det vil sige fra omkring 3000 f. Kr.

Den fundne økse blev derefter indlemmet i Holstebro Museums samlinger, men allerede i 1972 holdt den atter flyttedag:

7. juli 1972 var Dronning Margrethe og Prins Henrik på officielt besøg i

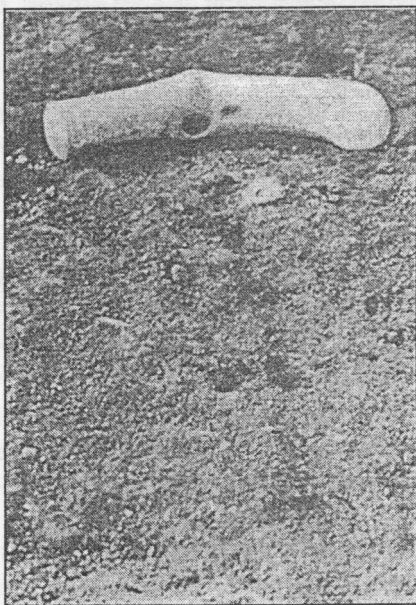

Fig.2 Her ses 'skyggen' af træskaftet som et mørkt spor.

Holstebro og byrådet besluttede at give det nye regentpar en gave.

Som bekendt er Dronning Margrethe meget interesseret i arkæologi og byrådet besluttede da at spørge den nyudnævnte chef for Holstebro Museum, Torben Skov, om man havde en passende gave. Han udvalgte da 'vores' økse, som på det tidspunkt var en af museets store klenodier.

Man fik en snedker, Herluf Knudsen, til at lave en flot kasse af palisander og sendte samtidig øksen til skaftning hos billedskærer Michelsen i Struer.

Til Prins Henrik udvalgte man et stykke afrikansk kunst og begge gaver blev overrakt regentparret ved en frokost på Restaurant Laksen.

Hvem der udførte selve tegningen af logo'et er der ikke helt sikkerhed for, men alt tyder på, at det var afdøde Aksel Najbjerg.

Dette logo var dog ikke det første, i november 1977 havde man et lille firkantet billede, et motiv med en båd på Flyndersø, se fig.3. Det blev introduceret af Jørgen Frederiksen.

Allerede i foråret 1978 dukker øksen imidlertid op i forbindelse med en tur til Skive Museum. Efter denne tid har der været en kort tid, hvor øksen var helt sort, se fig. 5.

Sidste udgave ses så i fig. 6.

Fig.3. Logo fra 1977.

Fig. 4. Den første økse fra 1978.

Fig. 5. Den 'sorte' økse fra 1983-4.

Fig. 6. Sidste udgave af logo'et.

KG

»Den gale greve«

Under denne overskrift fortæller Henning Thalund i "Rydhave Slot og Slægter" om grev Raben:

Af de mange personligheder, der gennem århundrederne har ejet Rydhave slot, har grev Raben været en af de markanteste. Folkeviddet på egnen døbte ham „den gale greve", og det har sikkert ikke været uden grund. Han var på mange måder en original, hans opførsel ofte usædvanlig. Han kunne være hård

mod andre, men var altid hårdest mod sig selv.

Da han købte Rydbave, var det blevet mode indenfor det højere aristokrati at købe og opdyrke hedestrækninger i Jylland. Grev Raben kunne, rent økonomisk, tillade sig at følge modens luner, for han var meget velhavende. Han skal engang have udtalt: „Selv om jeg daglig satte 500 rigsdalere til, kan jeg ikke dø fattig." Foruden Rydhave ejede han også det store Aalholm gods på Lolland og en del ejendomme på Fyn.

Han brugte mange penge på at istandsætte Rydhave. Han byggede den nuværende sydfløj i to etager og lod den indrette til mejeri. Han satte spiret på tårnet, forsynede det med ur og klokke, og det var også ham, der byggede den stråtekte skovfogedbolig ved voldgraven. Også skoven kostede han meget på, og her i skoven findes stadig et minde om et at grev Rabens mærkelige påfund.

På en af sine mange rejser havde han i Frankrig smagt stegte frølår. Det kom han til at synes så godt om, at han besluttede, at nu skulle der avles frøer på Rydhave. Han fik gravet en stor dam i skoven, importerede avlsfrøer fra Frankrig - og tabte så iøvrigt snart interessen for projektet igen.

På det rent landbrugstaglige var han en foregangsmand på egnen. Han havde dygtige forvaltere, og der blev ofret meget på at få jorden så ydedygtig som muligt. Hans interesse for hedens opdyrkning gav sig udslag i, at han lod bygge 8 nye legehuse, der blev overladt til lejerne på meget rimelige vilkår. En stor del af sine hedestrækninger lod han tilplante med nåletræer. Det gælder således den nuværende plantage på Ryde Bavehøj.

Grev Raben var, da han købte Rydhave, enkemand. Efter sin hustrus død blev han meget rastløs. Han kunne ikke trives hverken på Aalholm eller Rydhave, men tilbragte en meget stor del af sin tid med rejser rundt i Europa.

Han holdt meget af at gå på jagt, især bjørnejagt. Engang havde han på en jagt i Norge nedlagt en særlig stor bjørn, og da besluttede han at forære til den danske konge, Christian den Niende. Han lod bygge en særlig slæde til bjørnen og sendte den på den lange rejse ned gennem Sverige til København, hvor en del af bjørnen blev serveret ved kongens taffel.

Sine rejser foretog han i hestevogn, kun ledsaget af sin kusk og tjener. Da han engang en regnfuld efterårsdag befandt sig mellem Sevel og Rydhave, mødte vognen en gammel kone, der traskede afsted gennem pløret. Grev Raben fik standset vognen og tilbød konen at køre med. Hun tog mod tilbudet og steg ind i kareten.

Da de havde kørt lidt, spurgte greven: „Hør, min gode kone! Hvad siger man i grunden her på egnen om ham den gale greve på Rydhave?"

Den gamle, der ikke vidste, hvem det var, hun var kommet op at køre med, tøvede lidt, men så sagde hun: „Tja, man siger vel nærmest, at han gør hverken godt eller ondt!"

Det svar har sikkert givet grev Raben noget at tænke på, for et øjeblik senere, da vognen befandt sig i en stor vandpyt, bød han igen kusken at standse vognen, åbnede vogn døren og bad konen om at stige ud.

Hun har sikkert ikke forstået meningen med dette, men har alligevel foretrukket at adlyde. Da hun stod nede i vandpytten, bøjede grev Raben sig ud og rakte hende en guldtikrone med ordene: „Vær så god, min gode kone, og så kan hun iøvrigt gå hjem og fortælle folk, at greven på Rydhave både kan gøre godt og ondt!”

Så smækkede døren i, og vognen rullede bort.

Da jernbanen kom til egnen, behøvede han ikke længere at køre den lange vej til Århus i hestevogn. Han kunne tage toget i Vinderup. Grev Raben og stationsforstanderen her var dog ikke de allerbedste venner. Greven har vel ikke syntes, at stationsforstanderen var så villig til at springe og bukke, som han kunne ønske det.

Engang fik stationsforstanderen sig en regulær dukkert. Greven var kommet til Vinderup for at tage toget til Struer. Mens han står og køber billet, sender stationsforstanderen toget af sted - 2 minutter for tidligt. At grev Raben blev rasende, er vel ganske naturligt. Han beordrede stationsforstanderen til at telegrafere det skete til Struer, men stationsforstanderen prøvede at klemme sig udenom. Han var dog klar over, at denne gang var spøgen drevet for vidt. Derfor prøvede han med bønner og trusler at få grev Raben til at skifte sind, men det var umuligt. Sagen endte med, at stationsforstanderen telegraferede til Struer, og ledelsen her måtte sende et extratog til Vinderup for at hente den triumferende greve.

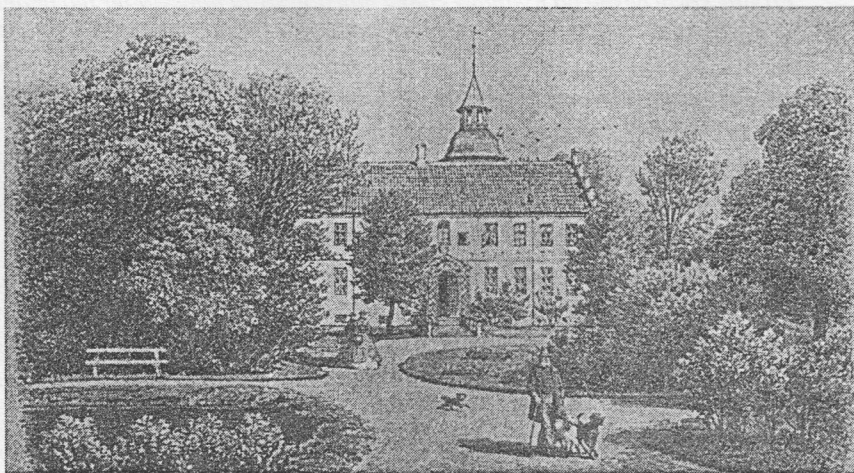
Jeppé Aakjær nævner i et digt grev Raben. Det er i digtet »Jens Kuk“, der findes i digtsamlingen »Rugens Sange«. Jens Kuk er en spillemand, der før har været kusk for grev Raben.

»For resten véd enhver,
at Jens Kuk er snapsen værd,
for han har kørt for greven på Rydhave.”

I det sidste vers skriver Jeppé Aakjær:

»Men er der trist i sjælen, og er det småt med sol,
da fyrer Kuk en kende med sin brændevinspistol,
da stryger han ved diget sin kalveskindsfjøl,
som ville han i skrat sin sorg begrave;
og snart han hildes ind
i sit sære tonespind
og drømmer, han er greven på Rydhave.”

At grev Raben både kunne gøre godt og ondt, viste tildragelsen med den gamle kone, der var kommet op at køre hos ham. Dette blev bekræftet, da hans testamente efter hans død blev åbnet. Da viste det sig, at der var sat et stort

Kobberstik af Rydhave slot fra omkring 1860.
I forgrunden grev G. C. Raben.

beløb af til pension til hans tjenestefolk, og 70.000 rigsdalere var sat af til et fond, hvis renter var tiltænkt fattige og værdig trængende i

Ryde sogn og i de tre sogne på Lolland, hvor han havde ejendomme. Dette fond eksisterer stadig, og pengene uddeles hvert år ved juletid.

Ægteskabet mellem grev Raben og hans hustru, Anna Margrethe Lund, havde været barnløst. Kort før Anna Lunds død havde de adopteret en lille pige, der var en nièce til grevinde Raben. Hun hed Amalie. Denne unge pige tilbragte det meste af sin ungdom på Rydhave, og hun var vel den eneste, der rigtig forstod sin stedfader. Hun var meget dygtig til at spille klaver, og det var, som om hun med sit spil kunne berolige grevens ofte voldsomme sind.

Hvis hendes stedfader var berygtet på egnen for sine mange særheder, var Amalie Raben meget afholdt af befolkningen for sin godhed mod høj og lav. Hun besøgte syge og fattige og hjalp også med penge, hvis det var nødvendigt.

Da hendes stedfader så ofte var på rejse, var hun for en stor del overladt til sit eget selskab på Rydhave. Som en slags tidsfordriv begyndte hun derfor at holde skole for nogle fattige unge piger fra Ryde. Hun gav dem en slags udvidet undervisning, en fortsættelse og videreføring af de kundskaber, der var givet i Ryde skole.

Under en rejse til Christiania havde Amalie truffet den norske digter, Andreas Munch, og bekendtskabet blev fornyet, da de senere mødtes i London. Bekendtskabet udviklede sig til venskab og senere til forelskelse.

Grev Raben var meget imod denne forbindelse. Andreas Munch var enkemand og tillige 21 år ældre end Amalie. Til sidst forbød han hende helt at have nogen som helst forbindelse med Andreas Munch.

På sine korte besøg på Rydhave kunne han dog se, at hans datter led under denne hårde dom. Pludselig en dag skiftede han mening. Han skrev selv til Andreas Munch og gav sit samtykke til brylluppet. Selv ville han dog ikke overvære begivenheden. Straks efter, at brevet var skrevet og sendt af sted, sagde han farvel til Amalie og begav sig igen ud på rejse.

Vielsen fandt sted den 10. oktober 1865 i Borbjerg kirke. Det var sognepræsten i Borbjerg, pastor Møller, der viede dem. Han var en af Amalie Rabens gode venner på egnen. Bryllupsfesten blev holdt på Rydhave.

Grev Raben havde forbudt de nygifte at vise sig på nogen af hans ejendomme efter brylluppet. De bosatte sig derfor i København. Først på grev Rabens dødsleje kom der en forsoning i stand mellem far og datter. Han lå syg på sin fynske ejendom Søbo, da der blev sendt bud efter Amalie. Hun rejste straks derover og var hos ham, da han døde den 27. maj 1875.

I ægteskabet mellem Amalie Raben og Andreas Munch var der tre børn. En af disse, Anna Elisabeth Munch, blev senere en kendt malerinde. På Rydhave slot findes i dag tre af hendes malerier, et af dem forestillende hendes moder, der underviser pigerne fra Ryde. Et portræt og en broncebuste af Amalie Raben blev skænket Rydhave ved Anna Elisabeth Munchs død i 1961.

Yderligere fortæller Marius Nielsen i sine erindringer fra 1973 følgende tildragelse fortalt af hans fader, Laust Jegind:

Da han var i Lille Ryde Mølle kom han meget sammen med Grev Rabens tjener og en dag blev han vidne til, at denne fik en omgang af grevens ridepisk. Bagefter sagde min fader til tjeneren: "Dersom det havde været mig, ville jeg være rejst med det samme." Tjeneren sagde: "Bare jeg kan få klø nok, så har jeg også penge nok." Når greven havde banket sine folk gav han dem altid mange penge bagefter.

Der fortælles, at han en dag tog en fattig kone op at køre. Under køreturen spurgte han konen: "Hvad siger man om greven." Konen, som ikke kendte ham, svarede: "Man siger både godt og ondt om ham, jeg ved såmænd ikke, hvad der passer." Da de kom til Rydhave, skubbede han hende ud i voldgraven og da hun endelig gennemvåd og beskidt kom op af voldgraven igen, gav han hende en tinalersseddel, idet han sagde: "Nu ved du, at folk sagde ret."

Grev Raben købte Rydhave af C.V.A. Christensen i 1858 og ejede den indtil 1873, hvor han sælger til grev Danneskiold-Samsøe.

Selv dør han i 1875.

KG

Ny teori om trelleborgene!

I ugebladet "Ingeniøren" fra 17-12-99 bringer en skibsbygningsingeniør en for mig ny teori om anvendelsen af trelleborgene på banen. Vi bringer her læserbrevet:

Var Trelleborgene vikingernes flådeværfter?

Der har siden opdagelsen af de såkaldte vikingeborge været fremsat mange teorier om deres formål og anvendelse.

Når man betragter anlæggene med en skibsbyggers øjne, er der ikke megen tvivl.

Borgene var flådeværfter, hvor vikingerne byggede deres skibe. Skibene blev bygget inde i de store huse, der var skibsbygningshaller.

Det siger sig selv, at det ikke ville være nemt, at bygge vikingernes fornemme fartøjer på åben mark udsat for regn og slud og i al slags vejr. Inde i hallerne har der i hver ende været et ildsted med en kedel eller ovn til fremstilling af damp til svedekasserne, der var et helt nødvendigt tilbehør for at kunne forme den flot svungne bordlægning. Hallernes længde, ca. 29 meter, stemmer fint med den foretrukne skibslængde på ca. 24 meter. Hallernes bredde, ca. 8 meter, passer ligeledes godt til skibenes bredde, der maksimalt var på 5 meter.

At der ingen midterstolper var i hallerne, understøtter også skibsbygnings-teorien. Når et skib var færdigbygget, blev det på ruller trukket ud gennem hallens gavl. Afstanden til gavlen på den modstående hal tillader denne operation. Når skibet var ude, blev det drejet 90 grader og via de gennemgående »færdselsårer« trukket ud gennem portene i ringvoldene og søsat i den omgivende ringgrav. Portenes bredde, ca. 6 meter er velvalgt til formålet.

Måske har færdselsårerne været vandfyldte kanaler, hvilket ville lette transporten af tømmer og færdige skibe, og give et bassin, hvor skibene kunne trække vand og blive tætte. Når skibene var ude i ringgraven, blev de sejlet om til den side, hvor de ydre haller var placeret. Dette var udrustningskajen, og de ydre huse var muligvis udrustningsværksteder, hvor man fremstillede årer, master og andet grej. Arbejdet har måske været organiseret så hver af de store byggehaller har haft et fast sjak af håndværkere og trælle, dette sjak har så haft rådighed over et af udrustningsværkstederne.

De, af de ydre haller, som ikke har midterstolper, kan også have været anvendt til bygning af skibe. Ved at placere hallerne i grupper på fire fik man nogle gårdepladser, egnede til oplagring og forarbejdning af tømmer. De skråtstillede stolper på de udvendige sider af væggene, var stræbere, der skulle

stabilisere hallerne, så de ikke væltede i stormvejr. Stolperne er eventuelt en del af tagets spærkonstruktion. Når værfterne var omgivet af volde og kraftige portkonstruktioner, vidner det om, at det har været nødvendigt at forsvare skibene mod røveri og hærværk.

Måske skulle voldene samtidigt forhindre, at trællene tog sig en udgangsbillet. Der må have været et utal af trælle til at save brædder til bordægning, og til at forarbejde de svære egestammer. Fælles for alle fire flådeværfter er, at de var placeret tæt ved å eller fjord og i rimelig nærhed af store skove. Når Aggersborg var det største at værfterne hænger det meget naturligt sammen med, at flådeenhederne blev samlet i den del af Limfjorden, inden de sejlede ud i Skagerak og satte kursen mod vest.

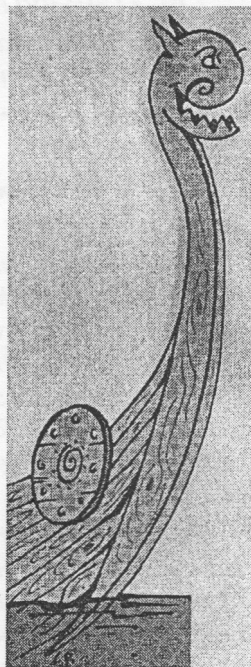
Harald Blåtand (940-85) skal nok tilskrives størsteparten at æren som værkernes bygmester. Hans overgang til kristendommen passede ikke Svend Tveskæg og Palnatoke, og ifølge overleveringen blev problemet løst på den måde, at Palnatoke skød Harald Blåtand i ryggen da han stod og forrettede et nødvendigt ærinde. (o.985). Egetræet i Trelleborg kan dateres til at være fældet omkring år 970.

Da Harald Blåtand og Svend Tveskæg havde erobret det meste af England, (o.1013) og Knud Den Store var blevet konge af England, (1014-35) var der ikke mere behov for at bygge store flåder. Værfterne forfaldt, og er blevet ribbet for materialer af omkringboende vikinger og bønder. Måske har bygningerne været anvendt til beboelse i en periode.

Det kan forklare, at der findes spor af indvendige skotter og et arnested i husenes midte.

Det er tankevækkende, at englænderne med betaling af »Danegæld« finansierede den flåde, der endte med at erobre det meste af Englad. Erik Kjersgaard antyder i sin Danmarkshistorie, at husene i vikingeborgene har været anvendt til værksteder og foreslår, at der også må være en vikingeborg i Skåne. Man kunne gætte på, at et sådant værft skal søges i omegnen af den svenske by, Trelleborg.

Måske er værftet blevet dækket af by, på samme måde som Nonnebakken i Odense. Man kan derfor slutte med at stille spørgsmålet: Hvis vikingeflåderne ikke blev bygget i Trelleborgene, hvor da?

KG